

The background of the book cover is a vibrant, stylized illustration of a jungle. It features several leopards in various poses: one walking across a branch at the top, one sitting on the right side, and another on the left. The foliage consists of various green leaves and ferns in shades of teal and lime green, set against a dark green background. The overall style is reminiscent of mid-20th-century tropical art.

**GABRIEL
GARCÍA
MÁRQUEZ**

Rakkautta
koleran aikaan

GABRIEL
GARCÍA
MÁRQUEZ

Rakkautta
koleran aikaan

SUOMENTANUT MATTI BROTHERUS

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

ESPAÑJANKIELINEN ALKUTEOS

El amor en los tiempos del cólera

© Gabriel García Márquez 1985, and heirs of Gabriel García Márquez

SUOMENKIELINEN LAITOS © MATTI BROTHERUS JA WSOY 2020

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ISBN 978-951-0-44616-4

PAINETTU EU:SSA

Mercedesille, tietenkin.

*Eteenpäin rientävät nämä paikat:
jumalattarensa ovat jo kruunanneet.*

LEANDRO DÍAZ

SE OLI VÄISTÄMÄTÖNTÄ: karvasmantelin haju toi hänelle aina mieleen onnettomien rakkauksien kohdalon. Tohtori Juvenal Urbino havaitsi sen heti kun oli astunut puolipimeään taloon, jonne hän oli rientänyt kiireen vilkkaa huolehtiakseen tapauksesta joka oli lakannut olemasta hänelle kiireellinen jo vuosia sitten. Antillilainen pakolainen Jeremiah de Saint-Amour, sotainvalidi, lasten valokuvaaja ja tohtorin armeliain shakkivastustaja, oli siirtynyt turvaan ahdistavilta muistoilta kultasyaanihöyryn avulla.

Hän löysi huovan peittämän ruumiin kenttävuoteelta jolla vainaja oli aina nukkunut, lähellä jakkaraa ja sillä olevaa vatiä jota oli käytetty myrkyä höyryttämiseen. Lattialla sängynjalkaan sidottuna makasi pitkällään kuollut tanskandoggi, musta ja valkorintainen, ja sen vierellä olivat kainalosauvat. Avoimesta ikkunasta alkoi aamunkoiton välke vasta vaivoin valaista tukahduttavaa ja monenkirjavaa huonetta joka toimi samalla makuukomerona ja laboratoriona, mutta valo riitti kuoleman mahdin välittömään toteamiseen. Muut ikkunat samoin kuin kaikki raot huoneessa oli tilkitty lumpuilla tai suljettu mustilla pähkivävyillä, ja se lisäsi huoneen painostavaa tiiviyttä. Iso pöytä oli täyteen ahdettu pulloja ja purkkeja ilman nimilappuja, ja punaisen paperin peittämän tavallisen lampun alla oli kaksi kolhiintunutta peltivatiä. Kolmas vati, kiinnitysaineen astia, löytyi ruumiin vierestä. Joka puolella oli vanhoja julkaisuja ja sanomalehtiä, lasilevynegatiivipinoja, rikkinäisiä huonekaluja,

mutta tuon kaiken oli pölyltä varjellut toimelias käsi. Vaikka ikkunaveto olikin puhdistanut ilmaa, jäljelle jäi, kelle sen osasi tunnistaa, haalea tuhka onnettomien rakkauksien karvaasta mantelista. Tohtori Juvenal Urbino oli ajatellut useammin kuin kerran vailla mitään ennakkotunnetta, ettei tuo talo ollut sovelias paikka kuolla Jumalan arnessa. Mutta ajan mittaan hän päätyi otaksumaan, että siinä vallitseva epäjärjestys kenties noudatti Jumalallisen Sallimuksen salakirjoitettua tahtoa.

Muuan poliisikomisario oli tullut aiemmin paikalle hyvin nuoren lääketieteen opiskelijan kanssa joka oli oikeuslääketieteen harjoittelijana kaupungin terveysasemalla, juuri he olivat tuulettaneet huoneen ja peittäneet ruumiin odotellessaan tohtori Urbinon saapumista. Molemmat tervehtivät häntä arvokkuudella joka tällä kertaa vivahti enemmänkin osanotolle kuin kunnioitukselle, sillä kukaan ei ollut tietämätön hänen läheisestä ystävyysuhteestaan Jeremiah de Saint-Amouriin. Ylhäinen oppimestari puristi kummankin kättä, niin kuin hän oli aina tehnyt jokaisen oppilaansa kanssa ennen kliinistä lääketiedettä käsittelevän päivittäisen luennon alkua, nyppäisi sitten huovan reunan etusormella ja peukalolla kuin kukan ja paljasti ruumiin tuuma tuumalta sakramentaalisen verkkaisesti. Mies oli ilkiälästi, jäykkä ja kouristunut, silmät olivat auki ja ruumis sininen, ja hän oli viisikymmentä vuotta vanhemman näköinen kuin edellisenä iltana. Hänellä oli läpikuultavat silmäterät, keltävät parta ja hiukset ja vatsan halkaisi vanha umpisolmuin parsittu arpi. Vartalo ja käsivarret olivat leveät kuin kaleerisorjalla, mutta aseettomat jalat tuntuivat jääneen orvoiksi. Tohtori Juvenal Urbino katseli häntä kotvan tuska sydämessään, niin kuin vain harvoin sen monivuotisen kamppailun aikana jota hän oli tuloksettomasti käynyt kuolemaa vastaan.

– Typerys, hän sanoi. – Pahin oli jo ohi.

Hän peitti ruumiin huovalla ja ryhdisti akateemisen olemuksensa. Edellisenä vuonna hän oli kahdeksankymmenvuotispäivänsä kunniaksi pitänyt kolmen päivän virallisen juhlan ja kiitospuheessaan taas kerran torjunut houkutuksen vetäytyä eläkkeelle. Hän oli sanonut: »Kyllä minä ehdin levätä sitten kuolemani jälkeen, joskaan se ei vielä kuulu suunnitelmiini.» Vaikka hän kuuli yhä huonommin oikealla korvallaan ja nojautui hopeanuppiseen kävelykeppiin kätkeäkseen askeleittensa epävarmuuden, hän pukeutui yhä nuoruusvuosiensa aistikkudella puuvillapukuun ja kultaisten kellonvitjojen lävistämiin liiveihin. Helmiäishohtoinen Pasteurin parta ja samanväriset hiukset, sileäksi kammattut ja keskeltä selkeän jakauksen erottamat, antoivat luotettavan kuvan hänen luonteestaan. Päivä päivältä yhä huolestuttavamman muistin rappeutumisen hän korvasi mahdollisuuksien mukaan irrallisille paperilapuille hätäisesti kyhätyillä muistiinpanoilla jotka lopulta sotkeutuivat kaikissa hänen taskuissaan, aivan kuten lääkepurkit ja lukemattomat sekalaiset asiat hänen pullottavassa laukussaan. Sen lisäksi että oli kaupungin vanhin ja valistunein lääkäri hän oli myös sen hienostunein asukas. Silti liian ilmeinen viisaus ja vähintäänkin kömpelö tapa käyttää oman nimensä mahtia olivat tuoneet hänelle vähemmän ystäviä kuin mitä hän olisi ansainnut.

Komisariolle ja harjoittelijalle annetut ohjeet tulivat täsmällisesti ja nopeasti. Ei ollut tarpeen tehdä ruumiinavausta. Talon haju riitti määrittelemään kuolemansyyksi jonkin valokuvaushapon vadissa aktivoimat syaanihuurut, ja Jeremiah de Saint-Amour oli noissa hommissa liian taitava tehdäksään mitään vahingossa. Komisarion epäröinnin hän torjui olemukselleen

luonteenomaisella pistolla: »Älkää unohtako, että minä allekirjoitan kuolintodistuksen.» Nuori lääkäri oli pettynyt: hänellä ei ollut koskaan ollut onnea tutkia kultasyaanin vaikutuksia ruumiissa. Tohtori Juvenal Urbino oli hämmästyntynyt siitä ettei ollut nähnyt häntä lääketieteellisessä tiedekunnassa, mutta ymmärsi heti syyn nuorukaisen herkästä punastuksesta ja ylämaan puhetavasta: kenties hän oli juuri saapunut kaupunkiin. Tohtori sanoi: »Täällä ei ole pulaa rakkaudessa höynähtäneistä, ja kyllä joku heistä vielä antaa teille tilaisuuden.» Ja vasta sen sanoessaan hän tajusi että lukemattomien muistamiensa itsemurhien joukossa, tämä oli ensimmäinen syaanilla tehty jota ei ollut aiheuttanut onneton rakkaus. Silloin jokin muuttui hänen äänensä tuttavallisuudessa.

– Kun joudutte sellaisen kanssa tekemisiin, olkaa tarkkana, hän sanoi harjoittelijalle, – yleensä heillä on hiekkaa sydämessä.

Sitten hän puhutteli komisariota kuin alaistaan. Hän käski tätä jättämään pois turhat muodollisuudet, jotta hautajaiset voitaisiin pitää samana iltana mahdollisimman huomaamattomasti. Hän sanoi: »Minä puhun myöhemmin pormestarille.» Hän tiesi että Jeremiah de Saint-Amour oli alkeellisen karu ja että hän ansaitsi taidoillaan paljon enemmän kuin mitä hän tarvitsi elämiseen, joten jossakin talon laatikossa täytyi olla vähintäänkin riittävästi rahaa hautauskulujen peittämiseksi.

– Ei sillä niin väliä vaikka ette löytäisikään, hän sanoi.
– Minä huolehdin kaikesta.

Hän käski kertoa sanomalehdille että valokuvaaja oli kuollut luonnollisen kuoleman, vaikka arvelikin ettei uutinen kiinnostaisi niitä rahtuakaan. Hän sanoi: »Jos on tarpeellista, puhun kuvernöörille.» Komisario, vakava ja nöyrä virkamies, tiesi että mestarin kansalaiskuri ärsytti hänen lähimpiäkin ystäviään ja oli

yllättynyt siitä kuinka vaivattomasti tämä viittasi kintaalla laillisille menettelytavoille kiirehtiäkseen hautajaisten toimitusta. Muusta tohtori ei kieltäytynyt kuin menemästä arkkikiispan puheille saadakseen Jeremiah de Saint-Amourin haudatuksi siunattuun maahan. Hämmentyneenä omasta hävyttömyydestään komisario kokeili anteeksipyyntöä.

– Olin käsittänyt että tämä mies oli pyhimys, hän sanoi.

– Jotain vielä harvinaisempaa, tohtori Urbino sanoi, – jumalankielteinen pyhimys. Mutta ne taas ovat Jumalan asioita.

Kaukana siirtomaakaupungin toisessa laidassa katedraalin kellot kutsuivat juhlamessuun. Tohtori Urbino pani kulta-kehyksiset puolikuunmuotoiset silmälasit nenälle ja katsoi hie-noa nelikulmaista taskukelloaan jonka kansi avautui jousella: hän oli juuri menettämäisillään helluntain messun.

Huoneessa oli valtava pyörillä kulkeva valokuvauskone, samanlainen kuin yleisissä puistoissa, ja käsityömäisesti maalattu merellistä auringonlaskua esittävä kulissi, ja seinät oli peitetty valokuvilla lapsista eri merkkipäivinä: ripillepääsyt, pupujussin asu, onnellinen syntymäpäivä. Tohtori Urbino oli nähnyt seinien peittyvän hiljalleen vuosien varrella shakki-iltosten keskittyneen mietiskelyn lomassa, ja hän oli usein ajatellut mielipahasta värähtäen että tuossa satunnaisten muotokuvien galleriassa piili sen tulevan kaupungin itu, jota nuo epävarmat lapset hallitsisivat ja turmelisivat ja jossa ei olisi enää sijaa edes hänen kunniansa tomulle.

Kirjoituspöydällä useita merikarhun piippuja sisältävän purkin vieressä oli shakkilauta ja keskeytynyt peli. Kiireestään ja synkästä mielentilastaan huolimatta tohtori Urbino ei voinut vastustaa kiusausta tutkia sitä. Hän tiesi että se oli edellisillan peli, sillä Jeremiah de Saint-Amour pelasi kaikki viikon illat ja

vähintään kolmen eri vastustajan kanssa, mutta hän pelasi pelin aina loppuun asti ja laittoi sen jälkeen laudan ja nappulat niiden rasiaan ja rasian kirjoituspöydän laatikkoon. Hän tiesi että Jeremiah de Saint-Amour pelasi valkeilla, ja tällä kertaa oli selvää että hän olisi saanut armotta selkäänsä neljässä siirrossa. »Jos kyse olisi murhasta, meillä olisi tässä oiva johtolanka», hän tuumi. »Tiedän vain yhden ihmisen joka pystyy virittämään näin mestarillisen ansan.» Hän ei olisi voinut elää ottamatta myöhemmin selkoa miksi tuo kesyttämätön soturi, joka oli tottunut taistelemaan viimeiseen veripisaraan asti, oli jättänyt kesken elämänsä lopullisen taistelun.

Viimeisellä kierroksellaan kuudelta aamulla yövartija oli nähnyt katuovelle naulatun kyltin: *Tulkaa koputtamatta sisään ja ilmoittakaa poliisille.* Komisario ja opiskelija olivat saapuneet hiukan myöhemmin ja molemmat olivat tutkineet talon tarkasti etsiessään joitakin todisteita karvasmantelin kiistämätöntä löyhkää vastaan. Mutta sen lyhyen tuokion aikana jonka keskeytyneen pelin analyysi kesti, komisario oli löytänyt kirjoituspöydän papereiden seasta tohtori Juvenal Urbinolle osoitetun kirjekuoren, joka oli suljettu niin monella vahasinetillä että se oli revittävä palasiksi ennen kuin kirjeen sai ulos. Lääkäri veti sivuun mustan ikkunaverhon saadakseen enemmän valoa, heitti ensiksi nopean silmäyksen yhteentoista molemmin puolin huolellisella käsialalla kirjoitettuun arkkiin ja tajusi heti ensimmäisen kappaleen luettuaan ettei kerkiäisi helluntain ehtooliselle. Hän luki henkeä pidättäen, käänsi välillä useita sivuja taaksepäin saadakseen taas karanneesta juonesta kiinni, ja kun hän oli päässyt loppuun hän tuntui palaavan jostain hyvin kaukaa, vuosien takaa. Hänen masennuksensa oli silminnähtävä vaikka hän kuinka ponnisteli kätkeäkseen sen:

hänen huulillaan oli sama sininen sävy kuin ruumiilla, eikä hän kyennyt estämään sormiensa vapinaa kun hän taittoi kirjeen ja työnsi sen liivintaskuun. Sitten hän muisti komisarion ja nuoren lääkärin ja hymyili heille murheensa sumusta.

– Ei mitään erityistä, hän sanoi. – Ne ovat hänen viimeiset ohjeensa.

Se oli puolittainen totuus, mutta he ottivat sen täydestä, sillä hän käski heitä nostamaan irtonaisen lattialaatan, ja sen alta he löysivät lähes puhki kuluneen tilivihon ja kassakaapin avaimet. Rahaa ei ollut niin paljon kuin he olivat arvelleet, mutta sitä oli yllin kyllin hautauskulujen ja joidenkin pienempien maksujen hoitamiseen. Tohtori Urbino tiesi silloin ettei ehtisi katedraaliin ennen evankeliumia.

– Tämä on kolmas kerta järkeilyikään päästyäni kun jään pois sunnuntain messusta, hän sanoi. – Mutta Jumala ymmärtää.

Niinpä hän katsoi parhaaksi viipyä vielä muutaman minuutin pannakseen kaikki yksityiskohdat järjestykseen, vaikka hän tuskin malttoi pidättää halua jakaa vaimonsa kanssa kirjeen luottamukselliset tiedot. Hän sitoutui ilmoittamaan asiasta lukuisille kaupungissa asuville Karibian pakolaisille siltä varalta että nämä tahtoisivat kunnioittaa vielä viimeisen kerran miestä, joka oli ollut toiminnassaan heistä kaikista arvostetuin, aktiivisin ja radikaalein, vielä senkin jälkeen kun oli käynyt liian ilmeiseksi että hän oli antautunut pettymyksen pidäkkeen edessä. Tohtori Urbino ilmoittaisi myös hänen shakkikavereilleen, joiden joukkoon mahtui niin akateemisia merkkihenkilöitä kuin nimettömiä pieneläjiä, ja muille vähemmän uskollisille ystäville jotka kenties silti halusivat osallistua hautajaisiin. Ennen tutustumistaan postuumiin kirjeeseen hän oli päättänyt olla ensimmäinen, mutta sen luettuaan hän ei ollut enää varma

mistään. Joka tapauksessa hän lähettäisi gardeniaseppeleen siltä varalta että Jeremiah de Saint-Amour olisi viime hetkellä tuntenut katumusta. Hautajaiset pidettäisiin viideltä, mikä oli sopiva kellonaika noina helteisimpinä kuukausina. Jos häntä tarvittaisiin, hän olisi puolenpäivän jälkeen tavattavissa tohtori Lácides Olivellan kesähuvilassa, arvostetun oppilaansa luona joka vietti ammatillisia hopeahäitään tarjoamalla juhhalounaan.

Tohtori Juvenal Urbino eli helposti noudatettavan rutiinin mukaisesti sen jälkeen kun tulikasteen myrskyisät vuodet olivat jääneet taakse, ja hän oli saavuttanut verratonta arvonantoa ja mainetta maakunnassa. Hän nousi kukonlaulun aikaan ja alkoi jo silloin nauttia salaisia lääkkeitään: kaliumbromidia mielen virkistykseksi, salisylaattia luiden kolotusta vastaan sadekautena, rukiin torajyvän tippoja huimausta vastaan, belladonnaa rauhallista unta varten. Joka tunti hän otti jotain, ja aina salaa, sillä pitkän lääkärin ja opettajan uransa aikana hän oli lakkaamatta vastustanut lievittävien lääkkeiden määräämistä vanhuutta vastaan: hänen oli helpompi kestää toisten kipuja kuin omia. Kaikkien näiden lääkkeiden sekasotkun synnyttämän pelon voittamiseksi hän piti alati taskussaan kamferiin kastettua harsotuppoa, jota hän veti syvään henkeensä kun kukaan ei ollut näkemässä.

Hän vietti tunnin työhuoneessaan ja valmisti klinisen lääketieteen luentoa, jonka hän piti lääketieteellisessä korkeakoulussa joka päivä maanantaista lauantaihin tasan kahdeksalta aina kuolemaansa aattoon asti. Hän myös luki säännöllisesti kaikki kirjalliset uutuudet, jotka hänen Pariisin kirjakauppiansa lähetti postissa tai ne jotka hänen paikallinen kirjakauppiansa tilasi Barcelonasta, vaikkei hän seurannutkaan espanjankielistä kirjallisuutta yhtä huolellisesti kuin ranskalaista. Oli miten oli,

hän ei koskaan lukenut niitä aamupäivällä, vaan tunnin verran siestan jälkeen ja illalla ennen nukkumaanmenoa. Luennon valmistelun päätyttyä hän teki varttitunnin ajan hengitysharjoituksia avoimen ikkunan edessä hengittäen aina siihen suuntaan jossa kukot lauloivat, sillä raikas ilma puhalsi siltä puolelta. Sitten hän kävi kylvyssä, suki partansa ja vahasi viiksensä aidon Farina Gegenüberin kölninveden kyllästävässä ilmapiirissä ja pukeutui valkoiseen puuvillapukuun, liiveihin ja huopahattuun ja karduaanisaappaisiin. Kahdeksankymmentäyksivuotiaanaakin hänellä oli yhä samat sulavat käytöstavat ja iloinen mieli kuin Pariisista palattuun hieman suuren kolerakulkutaudin jälkeen, ja huolellisesti kammattu tukka keskellä olevine jakauksineen pysyi samanlaisena kuin hänen nuoruudessaan, metalliseksi muuttunutta väriä lukuun ottamatta. Hän nautti aamiaisen perhepiirissä mutta noudatti henkilökohtaista ruokavaliota: koiruuhoutetta vatsan hyvinvoinnin takia, ja valkosipulin jonka kynnet hän kuori ja söi yksitellen kotona valmistetun limpun kanssa hengenahdistuksen torjumiseksi. Harvat olivat ne kerrat jolloin hänellä ei ollut luentonsa jälkeen jotain tilaisuutta joka liittyi hänen kansalaistoimintaansa, katolisiin miliiseihinsä tai taiteellisiin ja yhteiskunnallisiin aloitteisiinsa.

Hän söi lounasta lähes aina kotona ja piti kymmenen minuutin siestan istuen puutarhan terassilla, kuunteli kuin unessa palvelijattarien lauluja mangopuiden alla, kuuli katukauppiaiden huutokilpaa ja öljymoottoreiden jyskettä lahdella, jonka lemu leijui ympäri taloa kuin mätänemään tuomittu enkeli. Sitten hän luki tunnin ajan uusia kirjoja, erityisesti romaaneja ja historiallisia tutkimuksia, ja opetti ranskan kieltä ja laulua kotipapukaijalle joka oli ollut jo vuosia paikallinen vetonumero. Neljältä hän lähti katsomaan potilaitaan juotuaan ensin ison

kannun sitruunamehua jäiden kanssa. Iästään huolimatta hän ei suostunut tapaamaan potilaitaan vastaanottohuoneessa vaan hoiti heitä yhä edelleen heidän kodeissaan, niin kuin hän oli aina tehnyt siitä lähtien kun kaupunki oli tullut niin kotoiseksi että hän pystyi menemään jalan minne tahansa.

Sen jälkeen kun hän oli palannut ensi kertaa Euroopasta, hän oli liikkunut kahden kullanrautiaan vetämässä suvun landoossa, mutta landoon käytyä tarpeettomaksi hän vaihtoi sen yhden hevosen viktoriaan ja muotia hiukan väheksyen jatkoi sillä ajelemista, vaikka vaunut alkoivatkin jo kadota maan päältä ja ainoat kaupunkiin jäljelle jääneet kelpasivat vain turistien ajeluttamiseen ja hautajaisseppeleiden kuljettamiseen. Vaikka hän kieltäytyi vetäytymästä eläkkeelle, hän tiesi että hänet kutsuttiin hoitamaan vain toivottomia tapauksia, mutta sitäkin hän piti eräänlaisena erikoistumisen muotona. Hän pystyi pelkän ulkonäön perusteella sanomaan mikä potilasta vaivasi, epäili yhä enemmän patentoituja lääkkeitä ja oli huolissaan kirurgian yleistajuistamisesta. Hän sanoi: »Kirurgin veitsi on kouriintuntuvin todistus lääketieteen epäonnistumisesta.» Hän ajatteli että ankaran kriteerin mukaan jokainen lääke oli myrkyä ja että seitsemänkymmentä prosenttia ravintoaineista joudutti kuolemaa. »Oli miten oli», hän tapasi sanoa tunnilla, »se vähä mitä lääketieteestä tiedetään on vain muutaman lääkärin tiedossa.» Nuoruuden intomielisyydestä hän oli siirtynyt asenteeseen jonka hän itse määritteli fatalistiseksi humanismiksi: »Jokainen ihminen on oman kuolemansa herra, ja ainoa mitä me voimme tehdä hetken tullen on auttaa häntä kuolemaan ilman pelkoa ja tuskaa.» Mutta huolimatta näistä äärimmäisistä ajatuksista jotka kuuluivat jo paikallisen lääkärikunnan folkloreen, entiset oppilaat kääntyivät yhä hänen puoleensa,

vaikka olivatkin jo vakiintuneita ammatinharjoittajia, sillä he tunnustivat että hänellä oli sitä mitä siihen aikaan kutsuttiin kliiniseksi silmäksi. Joka tapauksessa hän oli aina ollut kallis ja valikoiva lääkäri, ja hänen asiakaspiirinsä keskittyi Varakuninkaiden kaupunginosan herrastaloihin.

Hän noudatti niin järjestelmällistä päiväohjelmaa että vaimo tiesi minne toimittaa viestin, jos jotain kiireistä ilmaantui hänen iltakierroksensa aikana. Nuorena hänellä oli tapana viivähtää ennen kotiinmenoa Seurakunnankahvilassa, ja sillä lailla hän oli kehittänyt shakkitaitojaan appensa ja joidenkin Karibian pakolaisten avustuksella. Uuden vuosisadan koiton jälkeen hän ei ollut kuitenkaan enää käynyt kahvilassa mutta oli koettanut järjestää Kansalliskerhon tuella valtakunnallisia turnauksia. Samoihin aikoihin saapui Jeremiah de Saint-Amour, jo elottomine polvineen mutta vielä ilman lastenkuvaajan ammattiaan, ja vajaassa kolmessa kuukaudessa hänet oli oppinut tuntemaan joka ikinen joka osasi siirtää lähettä laudalla, sillä kukaan ei ollut onnistunut voittamaan häntä yhdessäkään pelissä. Tohtori Juvenal Urbinolle tuo tapaaminen oli kuin taivaan lahja, sillä tuolloin shakista oli kehittynyt hänelle hillitön intohimo eikä hänellä ollut enää paljon vastustajia sitä tyydyttämään.

Tohtori Urbinon ansiosta Jeremiah de Saint-Amour sai aseman joka hänellä sitten oli meidän keskuudessamme. Tohtori Urbino ryhtyi hänen ehdottomaksi suojelijakseen, hänen takaajakseen kaikessa, vaivautumatta edes ottamaan selvää kuka hän oli tai mitä hän teki tai mistä maineettomista sodista hän tuli siinä vammaisuuden ja hämmennyksen tilassa. Päälle päätteeksi hän lainasi rahat valokuvaamon perustamista varten, ja Jeremiah de Saint-Amour maksoi ne hänelle takaisin viimeistä neljännesrealia myöten köydenpunojan säntillisyydellä

siitä lähtien kun hän otti kuvan ensimmäisestä magnesium-salaman säikäyttämästä lapsesta.

Kaikki johtui shakista. Alussa he pelasivat seitsemältä illalla päivällisen jälkeen, ja lääkäri sai kohtuullista tasoitusta vastapelaajan selvän paremmuuden vuoksi mutta tasoitusta vähennettiin kerta kerralta, kunnes he olivat tasaväkiset. Myöhemmin don Galileo Daconten avattua pihallaan ensimmäisen elokuvateatterin Jeremiah de Saint-Amour oli hänen täsmällisimpiä asiakkaitaan, ja shakin pelaaminen jäi pelkästään niihin iltoihin jolloin ei esitetty uusia elokuvia. Tuolloin hänestä oli tullut niin hyvä ystävä lääkärin kanssa että tämä tuli hänen seurakseen elokuvaan, tosin aina ilman vaimoiaan, osaksi sen takia ettei tällä ollut kärsivällisyyttä seurata vaikeiden juonien etenemistä ja osaksi siksi että vaimosta oli aina tuntunut pelkän vaiston perusteella ettei Jeremiah de Saint-Amour ollut hyvää seuraa kenellekään.

Sunnuntai oli tohtori Urbinolle toisenlainen päivä. Hän seurasi juhlamessua katedraalissa ja palasi sen jälkeen kotiin ja pysytteli siellä leväten ja lueskellen pation terassilla. Pyhäpäivinä hän lähti vain harvoin sairaskäynnille, ellei kyseessä ollut hätätapaus, eikä hän ollut moneen vuoteen suostunut mihinkään yhteiskunnalliseen tilaisuuteen joka ei ollut aivan välttämätön. Ihmeellisen yhteensattuman vuoksi tuohon heluntaipäivään oli osunut kaksi harvinaista tapahtumaa: ystävän kuolema ja arvostetun oppilaan ammatillinen merkkipäivä. Allekirjoitettuaan Jeremiah de Saint-Amourin kuolintodistuksen hän ei kuitenkaan palannut suoraa päätä kotiin, niin kuin oli ensin ajatellut, vaan antoi sen sijaan periksi uteliaisuudelle.

Heti vaunuihin noustuaan hän kävi vielä pikaisesti läpi postuumin kirjeen ja käski ajuria viemään hänet hankalaan osoit-

teeseen entisessä orjien kaupunginosassa. Määräys oli hänen tavoilleen niin outo, että kuski tiedusteli varmuuden vuoksi oliko sattunut jokin erehdys. Ei ollut: osoite oli selvä ja sillä joka sen oli kirjoittanut oli ylen määrin syitä tuntea se oikein hyvin. Sitten tohtori Urbino palasi ensimmäiseen arkkiin ja uppoutui taas kerran noiden ei-toivottujen paljastusten lähteeseen jotka olisivat voineet muuttaa hänen elämänsä vielä siinäkin iässä, jos hän olisi saanut itsensä vakuuttumaan siitä etteivät ne olleet toivonsa heittäneen ihmisen houereita.

Taivas oli alkanut kiukutella jo varhain, oli pilvistä ja viileätä, mutta sateesta ei ollut pelkoa ennen puoltapäivää. Kuski koetti löytää oikotien ja tunkeutui siirtomaatyyllisen kaupungin kiveytyille kujille joutuen pysähtymään useita kertoja ettei hevonen olisi säikähtänyt helluntain jumalanpalveluksesta palaavien koululaisten ja hengellisten veljeskuntien mekastusta. Kaduilla oli paperikukkaköynnöksiä, musiikkia ja kukkia, ja parvekkeilla nuoria tyttöjä kirjavine päivänvarjoineen ja musliinihameineen katsomassa juhlaa. Katedraalinaukiolla, jolla Vapauttajan pat-sasta ei juuri erottanut Afrikan palmujen ja uusien katulyhtyjen kupujen keskeltä, autot olivat ruuhkautuneet kirkosta tulon takia eikä kunnianarvoisassa ja äänekkäässä Seurakunnankahvilassa ollut yhtään vapaata paikkaa. Ainoa hevosvaunu oli tohtori Urbinon ja se erottui muista, niistä harvoista joita kaupungissa enää oli, koska sen lakattu kuomu oli aina säilyttänyt kiiltonsa, raudoitukset olivat pronssia ettei salpietari niitä söisi ja pyörät ja aisat maalattu punaiseksi ja koristettu kullatuin niitein kuin Wienin oopperan ensi-iltaa varten. Lisäksi hienostuneimpienkin perheiden tyytyessä siihen että heidän kuskeillaan oli puhdas paita hän yhä vaati että hänen omallaan oli kauhtunut samettiviree ja sirkuksen eläintenkesyttäjän

silinterihattu, jotka sen lisäksi että olivat vanhentuneita osoittivat myös armeliaisuuden puutetta Karibian helteessä.

Huolimatta liki maanisesta rakkaudesta kaupunkia kohtaan ja siitä että hän tunsu sen paremmin kuin kukaan, tohtori Juvenal Urbinolla oli ollut vain hyvin harvoin sellaista syytä kuin tuona sunnuntaina lähteä epäröimättä seikkailemaan vanhan orjien kaupunginosan hälinään. Kuski joutui tekemään paljon mutkia ja kysymään useita kertoja löytääkseen osoitteen. Tohtori Urbino tunnusti läheisten suoalueiden raskauden, niiden uhkaavan hiljaisuuden, niiden hengityksen salpaavat ilmavaivat jotka lukuisina unettomina aamuöinä nousivat hänen huoneeseensa asti puutarhan jasmiinien tuoksuun sekoitettuna ja joiden hän tunsu puhaltavan kuin menneen tuulen, jolla ei ollut mitään tekemistä hänen elämänsä kanssa. Mutta tuo nostalgian niin monesti ihannoima lemu muuttui sietämättömäksi todellisuudeksi, kun vaunu alkoi tärähdellä liejuisilla kaduilla joilla haaskalinnut kilvoittelivat vuoroveden kuljettamista teurastamon jätteistä. Toisin kuin varakuninkaiden kaupungissa, jonka talot oli muurattu kivistä, täällä ne oli kyhätty värittömistä laudoista ja peltikatoista ja suurin osa nojasi paaluihin ettei vesi tulvisi sisään espanjalaisilta perityistä avoviemäreistä. Kaikki vaikutti kurjalta ja lohduttomalta mutta viheliäisten kapakoiden sisuksista nousi musiikin jyly, köyhälistön helluntain jumalaton meno. Kun he viimein löysivät osoitteen, vaunun perässä juoksi parvi alastomia lapsia jotka pilkkasivat kuskin teatterimaista asua, ja tämän oli peloteltava niitä ruoskalla. Tohtori Urbino, joka oli valmistautunut luottamukselliseen vierailuun, tajusi liian myöhään että vaarallisinta sinisilmäisyys oli hänen iässään.

Numeroton talo ei ulkopuolelta poikennut millään tavoin muista vähemmän onnellisista, lukuun ottamatta pitsiverhojen

suojaamaa ikkunaa ja jostain vanhasta kirkosta purettua pää-ovea. Ajuri koputti kolkuttimella ovea, varmisti että osoite oli oikea ja vasta sitten auttoi lääkärin nousemaan vaunusta. Ovi oli avautunut äänettömästi ja sisällä hämärässä seisoi kypsä nainen täysimustassa asussa ja punainen ruusu korvan takana. Huolimatta ikävuosistaan, joita ei ollut alle neljäkymmentä, hän oli edelleen ylväs mulattinainen jolla oli julmat ja kullankäriset silmät ja kallon muotoa mukaileva tukka kuin pajahilseestä tehty kypärä. Tohtori Urbino ei tunnistanut naista, vaikka olikin nähnyt hänet useasti shakkiottelujen tähtisumun läpi valokuvaajan työhuoneessa ja määrännyt hänelle muutaman kerran kiniinipusseja malariakuumeita vastaan. Hän ojensi kätensä ja nainen tarttui siihen molemmin käsin, ei niinkään tervehtiäkseen kuin auttaakseen hänet sisään. Huone huokui metsikön raikkautta ja näkymätöntä kuisketta ja oli sullottu täyteen aistikkaita huonekaluja ja esineitä, kukin omalla luonnollisella paikallaan. Tohtori Urbino muisti katkeruutta tuntematta erään antiikki-kauppiaan puodin Pariisissa syksyisenä maanantaina edellisellä vuosisadalla Montmartre-kadun numerossa 26. Nainen istuutui hänen eteensä ja puhui hänelle kankealla espanjalla.

– Olkaa kuin kotonanne, tohtori, hän sanoi. – En odottanut teitä näin pian.

Tohtori Urbino tunsi itsensä petetyksi. Hän tarkkasi naista sydämestään, katseli ankaraa suruasua ja tuskan arvokkuutta ja ymmärsi silloin käyntinsä tarpeettomuuden, sillä tuo nainen tunsi häntä paremmin kaiken mitä Jeremia de Saint-Amourin postuumissa kirjeessä kerrottiin ja todistettiin. Näin oli. Nainen oli ollut Jeremia de Saint-Amourin seurassa vielä muutamaa tuntia ennen tämän kuolemaa, oli myös ollut hänen seurassaan lähes puolet elämästään, osoittanut kiintymystä ja

nöyrää hellyyttä jotka liiaksi muistuttivat rakkautta, ja niin ettei kukaan tiennyt asiasta tässä uneliaassa maaseutukaupungissa jossa valtiosalaisuudetkin olivat yleisessä tiedossa. He olivat tutustuneet maankiertäjien yömajassa Port-au-Princessa, jossa nainen oli syntynyt ja mies viettänyt karkurielämänsä alkuajat, ja vuotta myöhemmin nainen oli tullut hänen perässään tänne asti muka pistäytymään, vaikka molemmat olivat tiedneet asiasta sopimatta että hän oli tullut jäädäkseen. Kerran viikossa hän siivosi ja pani paikat kuntoon laboratoriossa, mutta eivät edes pahantahtoisimmatkaan naapurit osanneet sekoittaa näennäisyyttä todellisuuteen, koska he otaksuivat kaikkien muiden tavoin ettei Jeremiah de Saint-Amourin vammaisuus koskenut pelkästään jalkoja. Niin tohtori Urbino itsekin otaksui vankoin lääketieteellisin perustein, eikä hän olisi ikinä uskonut että Jeremiah de Saint-Amourilla oli ollut nainen ellei tämä olisi itse sitä paljastanut kirjeessään. Joka tapauksessa hänen oli vaikea käsittää että kaksi vapaata aikuista ilman menneisyyttä ja ulkopuolella itsekeskeisen yhteiskunnan ennakkoluulojen oli valinnut kiellettyjen rakkauksien sattumanvaraisuuden. Nainen selitti sen hänelle: »Se oli hänen tahtonsa.» Mies ei ollut koskaan kuulunut hänelle kokonaan, mutta hänen kanssaan eletty laiton suhde jossa he olivat useammin kuin kerran kokeneet onnen silmänräpäyksellisen purkauksen, ei ollut tuntunut hänestä epämieluisalta olotilalta. Päinvastoin: elämä oli hänelle osoittanut että se saattoi olla esimerkillinen.

Edellisiltana he olivat menneet elokuviin, kumpikin omalla lipullaan ja eri paikoille, niin kuin he olivat tehneet vähintään kaksi kertaa kuussa siitä lähtien kun italialainen siirtolainen don Galileo Daconte oli perustanut ulkoilmateatterin 17. vuosisadan luostarin raunioihin. Heidän näkemänsä filmi oli perustunut

kirjaan joka oli ollut edellisenä vuonna muodissa ja jonka tohtori Urbino oli lukenut mieli painuksissa sodan barbaarisuuden johdosta: *Länsirintamalta ei mitään uutta*. Sen jälkeen he olivat tavanneet laboratoriossa, ja naisesta mies oli vaikuttanut hajamieliseltä ja kaihoisalta mutta hän oli arvellut sen johtuvan julmista kohtauksista joissa haavoittuneet tekivät kuolemaa liejussa. Nainen oli koettanut piristää miestä haastamalla hänet shakkiotteluun ja Jeremiah de Saint-Amour oli hänen mielikseen suostunut mutta oli pelannut omissa ajatuksissaan, valkeilla tietenkkin, kunnes oli huomannut häviävänsä neljässä siirrosta ja luovuttanut kunnianttomasti. Silloin lääkäri tajusi että viimeisen pelin vastustaja oli ollut tämä nainen eikä kenraali Jerónimo Argote, niin kuin hän oli olettanut. Hän mutisi ällistyneenä:

– Se oli mestarillinen peli!

Nainen painotti ettei kunnia kuulunut hänelle, vaan että Jeremiah de Saint-Amour, joka jo harhaili kuoleman usvissa, oli siirrellyt nappuloita intohimottomasti. Kun hän keskeytti pelin noin varttia yli yksitoista, musiikin jo vaiettua yleisillä tanssipaikoilla, Jeremiah de Saint-Amour pyysi saada jäädä yksin. Hän halusi kirjoittaa kirjeen tohtori Juvenal Urbinolle, jota hän kunnioitti enemmän kuin ketään tuntemaansa miestä ja piti lisäksi sydänystävänä, kuten hän mielellään sanoi, vaikkei heillä muuta yhteistä ollut kuin shakki ja sekin järjen vuoropuheluna eikä niinkään tieteenä. Silloin nainen sai tietää että Jeremiah de Saint-Amour oli päässyt kuolinkamppailunsa loppuun ja että hänellä oli juuri sen verran elinaikaa jäljellä että hän ehtisi kirjoittaa kirjeen. Lääkäri ei ollut uskoa korviaan.

– Te siis tiesitte sen! hän huudahti.

Hän ei pelkästään tiennyt sitä, hän itse vahvisti, vaan oli yhtä rakastavasti auttanut miestä kestäämään tuskan kuin tämä

oli auttanut häntä löytämään onnen. Koska sitä miehen viimeiset yksitoista kuukautta olivat olleet: julmaa tuskaa.

- Teidän velvollisuutenne oli antaa hänet ilmi, lääkäri sanoi.
- Sitä en voinut hänelle tehdä, nainen sanoi järkyttyneenä,
- rakastin häntä liikaa.

Tohtori Urbino, joka luuli kuulleensa jo kaiken, ei ollut koskaan kuullut mitään vastaavaa ja vielä niin yksinkertaisesti sanottuna. Hän katsoi naista kaikki aistit valppaina painaakseen hänet muistiinsa sellaisena kuin hän oli sillä hetkellä: pelottomana mustissa vaatteissaan, käärmeensilmineen ja ruusu korvan takana hän näytti joen epäjumalalta. Kauan aikaa sitten jollakin Haitin syrjäisellä rannalla, kun molemmat makasivat alastomina rakastelun jälkeen, Jeremiah de Saint-Amour oli äkisti huokaissut: »En elä vanhaksi.» Nainen oli tulkinnut sen urheaksi aikeeksi taistella armottomasti ajan tuhoja vastaan, mutta mies ilmaisi itsensä selvemmin: hän oli peruuttamattomasti päättänyt riistää itseltään hengen kuusikymmentävuotiaana.

Hän oli todella täyttänyt kuusikymmentä 23. tammikuuta samana vuonna ja oli silloin määrännyt viimeiseksi takarajakseen helluntaiaaton, kaupungin suurimman Pyhälle Hengelle omistetun juhlan. Edellisillassa ei ollut ainuttakaan yksityiskoh-
taa jota nainen ei olisi tiennyt etukäteen, ja he olivat puhuneet asiasta usein kärsiessään yhdessä päivien auttamatonta vyöryä, jota kumpikaan ei enää pystynyt pidättämään. Jeremiah de Saint-Amour rakasti elämää mielettömän intohimoisesti, hän rakasti merta ja rakkautta, hän rakasti koiraansa ja naistaan, ja sitä mukaa kuin päivämäärä lähestyi hän oli vähitellen vaipunut epätoivoon, aivan kuin hänen kuolemansa ei olisi riippunut omasta päätöksestä vaan säälimättömästä kohtalosta.

Nobel-palkitun kirjailijan maagisen realismin klassikkoteos, jossa rakkauden tarttuva tauti ei armahda ketään.

»Tämä häikäisevä ja sydäntä särkevä romaani lienee yksi kaikkien aikojen suurimmista rakkaustarinoista.»

– THE NEW YORK TIMES BOOK REVIEW

Eteläamerikkalaisen maan rannikolle sadan vuoden taa sijoittuva *Rakkautta koleran aikaan* alkaa siitä, kun Karibian Jokilaivayhtiön 76-vuotias johtaja Florentino Ariza saapuu tohtori Juvenal Urbinon hautajaisiin kertoakseen tämän leskelle, kauniille Fermina Dazalle: »Olen odottanut 51 vuotta, 9 kuukautta ja 4 päivää toistaakseni teille vielä kerran ikuisen uskollisuuteni ja kuolemattoman rakkauteni valan.»

Monivivahteinen, satiirinen romaani itkettää herkkyydellään ja naurattaa roisiudellaan. Osin kirjailijan vanhempien rakkaustarina perustuva klassikko sekä kyseenalaistaa että juhlii rakkauden hulluutta.

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-44616-4